

Прогулянка

Наталя Околітенко

— Тобі, маленька, зі мною ну-удно буде, — каже тітка Оксана і, присівши, зазирає мені в очі. — Ти потерпи вже, потерпи. А там і мамка твоя повернеться... Ти будеш зі мною ловкенькою дівчинкою, еге ж?

Ця велика, як дядько, тітка Оксана дуже лагідна, але дітей у неї немає, тому вона мене трохи боїться й щосили старається догодити. Відчуваючи той страх, я прагну її заспокоїти; власне, ми тільки те й робимо, що приручаємо одна одну, а тому скоро втомлюємося, коли вдвох.

Очі моєї наглядочки починають стурбовано нишпорити по кутках — ну чим би ще забавити бідну дитину? — і я рвучко обіймаю її:

— Тітко Оксано, пустіть мене гуляти!

Тітці Оксані, вочевидь, приємні мої пестощі, але вона соромиться своїх розпашілих щік, тож, потримавши цупкі долоні на моїх плечах, обережно знімає їх і чомусь пошепки запитує:

— Гуляти? Це ж як, аж за ворота?

— Трошечки-трошечки за ворота, — палко шепочу я. — Ну от на стілець, — показую на пальцях.

— Лихо мені! А що як ти зайдеш кудись і не повернешся? Може, не треба, дитино? Я краще тобі спіймаю котика...

— Не треба котика, — й далі благаю я. — Я гулятиму перед самими ворітьми.

— Ото ж біда! — здається тітка. — Тільки ж щоб озивалася. Гукну тебе — одразу й озивайся.

Я терпляче вислуховую, куди мені не треба заходити: за огорожу, де руїни старої башти, під гору, де колючі зарості, а головне, боронь боже, щоб униз спустатися. Там вулиця!

Нарешті.

За ворітьми роблю кілька кроків, і пшч ноги мені котиться горіх — хтозна-звідки, бо дерева немає й близько. Горіхове дерево росте на тітчиній садибі, але плід, що падає з чужого, по-особливому смачний, і я шукаю, чим би розлушити шкаралупу. Камінчикій скрізь валяється багато — плескатих, білих, на дотик таких оксамитно-м'яких, що не віриться, чи можна ними щось розбити. Ну таки ж спробую — хрясь!

Аби розтягнути втіху, я не кваплюся вибирати зерня, натомість зводжу очі й роздивляюся білясте, зблякле від спеки небо. Високо-високо наді мною летить бабка, її крильця дрібно мерехтять у повітрі, й здається, що це вони нагоняють ясних пругів, які котяться й котяться дорогою. Скільки можу, я стежу за комахою, що зважилася змагатися з птахом, коли ж опускаю голову, то засліплені сонцем очі враз поймає сутінь.

Скоро мені розвидняється, і я бачу палац. Такий міг спорудити хіба що чарівник із

застиглого серпневого повітря: кругла башта із синьою, в золотих зірочках банею, білі колони, візерунчаста брама, на якій дракони тримають у пащах ліхтарі... І вся ця розкіш ну зовсім близько, — та я аж ніяк не порушу тітчиної заборони, коли краще роздивлюсь її! — тож умить прискочую до казкового видава й читаю: "Стороннім вхід заборонено". Отак! Заборонено, та й годі... Ніде ні хвіртки, ні шпариночки, а залізна брама сягає самої землі.

"Гаразд. Вхід заборонено, та ж має бути лаз", — цілком резонно міркую я й негайно починаю той лаз шукати. Стіна дряпучих заростей, що від них мене застерігала тітка, в одному місці ледь розсунута; я присідаю, підібравши своє святкове платтячко, з'їжджаю кудись униз по дрібних сипучих камінцях і опиняюся перед маленьким басейном. Вода в нього дзвінко крапотить з-під розлогого кореня напіввивернутого куща.

Переконавшись, що палац, як і слід чекати, вже щез, — та й хай собі, чи ж тільки цікавого на світі, що той палац! — я ловлю своє відображення поміж сонячних зайчиків та перших обпалих листків і раптом помічаю на дні монетку. Трохи соромлячись (а чого, власне? нічийний горіх узяти можна, а п'ять копійок, що так собі лежать, нікому не потрібні, — вже й ні?..), я тягнуся по неї, й мене так обпікає холодом, що я зразу згадую про тітчине прохання:

— Тітко Оксано, гов! — гукаю.

— Агов, дитинко, гов — не заблукала?

— Та ні, я близько, — кваплюся запевнити. — Я зовсім близько, й мені тут добре...

— Ну то й гараздоньки, — і справді десь поряд жебонить тітчин голос. — Ну от і ловкенька така дитинка, старших слухає.

Останні слова моєї наглядочки даленіють і зовсім гаснуть, але те вже мене не обходить.

Я на дорозі, що круто завертає праворуч і стелиться вгору. Обіч неї, за невисокими деревами, малесенькі будиночки, а звідти чути сичання олії на сковороді і запах смаженої риби. Б'є хвостом об дерев'яний поріг, чекаючи, доки господар вийде надвір, слухняний пес, деś хрипко бубонить не зовсім справне радіо, у чийхось руках шелестить газета.

Спека. Від неї мені аж тісно на всипаній галькою дорозі, я звертаю на притінену стежечку й обтираю обличчя подолом плаття, що враз стає вологим.

Наді мною— прив'яле листя й довгасті, яскраво-жовті плодики, а поряд — точнісінько такі, лише оранжеві. Кілька хвилин я роздивляюся два дерева, вражена тим, що в них усе однакове — і гілки, і кора, і форма тих плодів, а колір — різний. Чому? Може, це не прості ягоди, а мертві й живі?

Я неодмінно маю скуштувати їх, і хай там хоч би що зі мною станеться. Шукаючи падалиці, перебираю кожную травинку, нишпорю поміж трикутними листочками плюща, що повили каміння, — ніде нічого! Що ж, доведеться видиратися нагору. Скинувши мештики, я хоробро ставлю ногу на мовби навмисне вигнутий коліном стовбур дерева, підтягуюся на руках. Напружуюсь. Та ну ж бо! Хлопці чудово вміють лазити куди

завгодно, а я що — гірша?

Яскрава блакить засліплює мені очі, й шерхкий стовбур одразу вислизає з рук. У просвіті поміж гілками бачу дротяну сітку, обплетену безліччю величезних паничків: всі вони повернуті в один бік і здригаються, в ритмі з вееелбю піснею, що, здавалося, лине з їхніх роздутих, немов маленькі вітрила, віночків.

Сітка дротяна, отже, тут мають жити люди. А де ж вони? Чому я досі нікого не зустріла — самі лише запахи, самі лише барви та звуки, повсякчас різні, ніби сюди якимсь вітром відносить усе, що вже почули людські вуха, побачили очі, понюхали носи; все те стрімко лине повз мене і линутиме завжди, хоч би й скільки я простояла на одному місці. Де ж люди? Де?

Нарешті! Назустріч мені повільно спускається жінка, їмббличчя дуже знайоме і навіть рідне... ні, це не моя мати, хоч і схожа, а хто? Хто? — щосили стараюся пригадати, й тут великий горіх падає переді мною на дорогу...

— Агов, дитинко! — гукає тітка Оксана, і раптом я усвідомлюю, що досі стою перед її ворітьми, що, може, нікуди й не відходила.

Я знаходжу очима підходящий камінець, аби розлушити горіх, що впав з чужого дерева, — горіх з чужого дерева по-особливому смачний, — беру в руки, і поверхня того камінця здається мені дуже м'якою, неначе вкритою оксамитом.

"Це вже було!" — проймає раптом гострий спогад. Вражена ним, я впускаю горіх у куряву й кажу до тітки Оксани, яка спостерігає за мною, виткнувшись з-за дротяного, повитого великими паничками паркана:

— Яке безглуздя! Ну скільки тут висітиме табличка, що стороннім вхід заборонено? Та ж цей будинок-башту відреставрували не менше як сто років тому.

— Ні, — каже тітка. — Лише торік.

— Торік?

Я не приїздила сюди з часів свого раннього дитинства. Наша далека родичка, тітка Оксана, ніби й не змінилася, навіть волосся в неї не посивіло, й до мене ставиться так само — лагідно й насторожено водночас, мов трішечки мене боїться. Це приємно, але й обтяжливо. Законсервована в своєму наївному дівочтві, вона здається мені подругою, але для неї я все одно дитина.

— Дивно. Можу поклястися, що бачила цей палац, коли була малою.

— Як то може бути? Коли була малою, тут лежали самі руїни, ще їх обнесли високим парканом... А нині збираються робити пансіонат, на осінь вже й завезуть перших відпочивальників від якогось московського заводу. Клопоту, шуму буде? А що? Воно й на краще. Мене беруть на кухню працювати.

Чомусь мені не хочеться продовжувати цю буденну розмову, і я рішуче кажу:

— Тітко, я трохи погуляю.

— Ой, лишенько! — полохається тітка. Повагавшись якусь мить, просить: — Тільки ж коли б не заблукати.

Я сміюсь і повертаю в бік відреставрованої — виявляється, недавно — казкового вигляду будівлі, пойнята бажанням будь-що проникнути на її територію. Знайшовши

лаз у стінці дряпучих кущів, ретельно підбираю свій сарафанчик і з'їжджаю вниз по дрібних сипучих камінцях. Дістаю із сумочки п'ять копійок і кидаю в чотирикутний басейн, куди з-під вивернутого кореня старезного куща крапотить і крапотить вода. Нехай чиясь рука шасне по монетку, обпікшись холодом.

Ось і прив'яле від спеки листя двох однакових дерева Я шукаю в траві їхніх оранжевих та жовтих плодів і врешті скучивши, виходжу на дорогу. Повільно простую вниз: попереду — самотня постать. Білява семилітня дівчинка милується дивами, які вона встигла спізнати шк між двома окриками тітки Оксани. От зараз...

Спекотне марево огортає дівчинку, й вона якийсь час тріпотить у ньому, немов барвистий метелик: здається, що то від неї лягають на дорогу і котяться, нескінченно котяться пруги світла, та, коли я проводжу рукою по засліплених сонцем очах, дівчинки вже немає.

"Стомилася? — запитую я себе. — Коли здається, що ти вже бачила те, чого напевне бачити не могла, — це прикмета втоми. Стомилася... Ось відпочинеш, купаєшся у морі, і все минеться".

Як просто... Як правильно й тверезо я вмію мислити! Але ж тверезі думки — це білі плями на поверхні пізнання, за ними — сама Таємниця, прикрита найнадійнішою з шапок-невидимок: звичкою. Та коли б зняти її хоча б із слова "гуляти"...

Що це таке? Як може дитина години, дні, тижні, місяці проводити на кількох квадратних метрах простору, не знудьговуючись одноманіттям?

Безмежні городи, таємничі озера й дикі пущі провалюються крізь маленькі грядки, копанки та приміське рідколісся нашої дорослості, безкрай простір відходить у минуле разом з нескінченно довгими днями — що стоїть за всім цим? Що стоїть за безліччю пригод, які лишаються в пам'яті отим сліпучим, радісним і захоплюючим, що йому назва для всіх однакова — дитинство?

О, не кажіть мені про свіжість психіки, про незамуленість уяви... Не буду сперечатись, і все ж таки...

Хто може поручитися, що на тих кількох метрах простору дитина не блукає в нетрищах часу, в минулому й майбутньому, що ті її вигадки, від яких поблажливо відмахуються дорослі, — не відсвіт цілком реальних подій?

Так, я знаю, життя, відходячи в минуле, втрачає для нас свою матеріальність, я знаю, що "машина часу" не більш як вигадка фантастів... Знаю!

І все одно не можу збагнути, як стається, що троянда — з її барвами й краплинами роси, з жуком-оленкою всередині, який ось щойно обірвав одну з тичинок, — перетворюється на цупкий плід і купу зів'ялих пелюсток, а день, сповнений плоті думок і відчуттів, стає спогадом, дразливим, немов річище висохлого джерела для того, хто хоче пити. Як може не бути того, що було напевне, як з небуття узятися тому, що буде? Не час летить, а ми йдемо крізь нього від весняної квітки до зимового, запорошеного снігом куща, і все, що було, що буде, існує так само, як і те, що є.

А хіба, ставши дорослими, ми не можемо заблукати в тому короткому відтинку часу, що називається життям? Такого ні в кого не траплялося? Звідки нам знати, що

такого не траплялося? Ну так, чекаємо неймовірних вражень, дивних пригод... А що б насправді побачили, потрапивши назад на десять чи двадцять років? Ту ж саму вулицю, що їй звикли бачити щодень, а вічна заклопотаність не дала б завважити, що цього ось газетного кіоска ще вчора не було, а коли б і завважили, коли б здивувалися, звідки він тут узявся, то пояснили б просто: привезли й поставили вночі.

Життя дорослої людини надто коротке. Навіть для того, щоб заблукати в часі на кілька хвилин, доки сполохане "Та що це я, не впізнаю своєї вулиці!" усе поверне на свої місця. Як добре, що в дитинстві людина ще не має такої чесноти, як здоровий глузд! І їй гуляється...

...Я кинула монетку в зацементований басейник, де з-під розлогого кореня крапотить вода. Я хочу повернутися сюди — в цю точку часу. В ці самі барви, і запахну і звуки, у дотик піднятого камінця, в колір плодів, оранжевих і жовтих, і невиразне відчуття "Це вже було".

У мить, коли хтозна-звідки на дорогу впаде горіх.